

Ruimtelijke kunst met beperkte houdbaarheid

Een tuin is een buitenleefruimte en als zodanig onlosmakelijk verbonden met de manier van leven van zijn gebruikers. Hoe de tuin wordt vormgegeven, bepalen niet alleen het individu - opdrachtgever en ontwerper - maar ook de tijdgeest, de sfeer van de plek en de beschikbare financiële middelen.

Tekst - Éva Kovacs

Tuinkunst is ruimtelijke kunst, net als de architectuur van gebouwen, maar met een uniek element: de beplanting. Uniek omdat deze voortdurend verandert en vroeger of later, onvermijdelijk doodgaat. Hoe die kunst zich ontwikkelt in Nederland, is goed te schetsen aan de hand van de tuin op landgoed Beeckestijn in Velsen-Zuid.

Kleinere schaal

De kiem van de Europese tuinkunst ligt in Italië. De renaissance-barokke tuinen die tegelijk met de opbloei van de ornamentale architectuur ontstonden, hebben grote invloed gehad op de tuinstijlen. Deze villatuinen vormden één geheel met de architectuur van de gebouwen, versierd met trappen, balustrades, fontein, bassins en beeldhouwwerken. De beplanting was architecturaal en bestond voornamelijk uit in vorm gesnoeide, groenblijvende heesters.

In Holland ontstond een knussere en soberder variant op deze op een rechtlijnig assenstelsel gebaseerde tuinaanleg. Heel anders dan de

grandioze Franse variant op de Italiaanse tuin, met het onovertroffen voorbeeld Versailles. Maar dat had te maken met het karakter van het Hollandse landschap. Holland miste door zijn sloten versnipperde vlakke land de uitgestrektheid van de Franse en de hoogteverschillen van de Italiaanse tuin. Dit betekende niet dat de tuinkunst ook soberder werd, zij kwam alleen op een kleinere, menselijker schaal te staan.

Tuinkunst op Beeckestijn

De invloed van de manier van leven op de tuinaanleg is goed te volgen op een illustre voorbeeld, het landgoed Beeckestijn. Daar is de klassieke ruimtelijke structuur behouden met een centrale as en symmetrische deeltuinen uit de periode 1687-1716. De tuin vertoont daarnaast ook kenmerken van de landschapsstijl. De eigenaar tijdens de vroege tuinperiode was burgemeester van Amsterdam en gebruikte zijn landgoed als prettig en modieus zomerverblijf, dat zijn positie en invloedrijkheid ondersteunde. De volgende eigenaar, zijn zoon, die een schatrijke vrouw trouwde, toonde zijn status door een sterrenbos met brede lanen en een schulpvormige vijver á la Versailles toe te voegen.

Het landgoed is in 1742 verkocht aan een belangrijke Amsterdamse regent. Het is geen toeval dat zich op de nieuwe uitbreiding tekenen van de uit Engeland overgewaarde landschapsstijl vertoonden. De eigenaar verbleef als buitengewoon ambassadeur aan het hof van koning George III van Engeland, en kon zo in aanraking komen met de nieuwe stroming. Hij paste op Beeckestijn, geholpen door de jonge tuinarchitect J.G. Michaël, in een afgezwakte vorm de Engelse wijze van tuinaanleg toe. Michaël woonde op het landgoed zelf en kon de plek goed leren kennen en de bestaande, waardevolle ruimtelijke structuur behouden. Alleen de detaillering, ornamentatie en de invulling van de oude deeltuinen is gewijzigd. Een kaart uit 1772 toont kronkelpaden, bloemdragende heesters, waterpartijen en romantische bouwsels. De natuur werd niet meer zo zichtbaar beheerst door de mens, daarin werd de tijdgeest van de Verlichting omarmd.

Na deze periode is de ontwikkeling van de tuinaanleg gestopt, alleen zijn veel oude bomen in 1916 vervangen. De kwaliteit van de ruimtelijke structuur

paste de opeenvolgende generaties. Dat is tuinkunst van de bovenste plank.

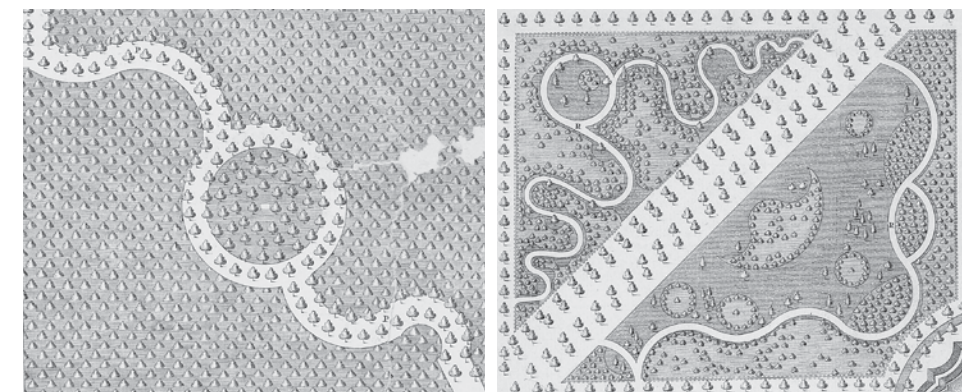
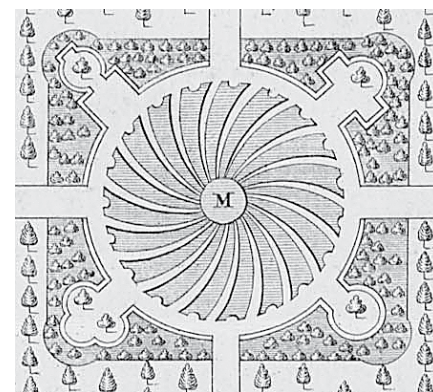
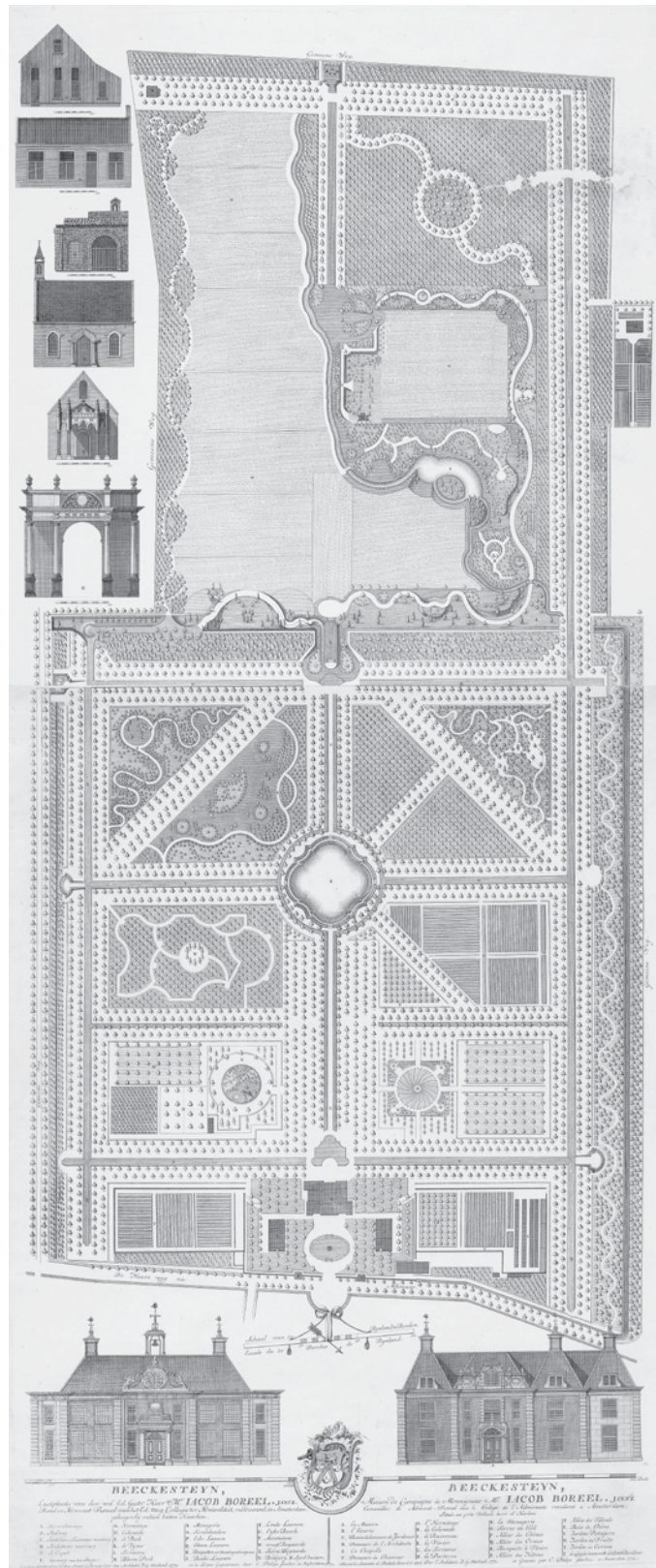
Economisch beheer

Even interessant is de invloed van de kosten van het beheer op de vormgeving van de tuin. Met het afnemen van de welvaart kwam de glorie van de arbeidsintensieve parterres van de Gouden Eeuw ten einde. Iedereen weet dat een verwaarloosd - of ziek - buxusperk niet meer hersteld kan worden, alleen geroid. De landschapsbeweging bood hierop uitkomst. De parterres werden door onderhoudsarme groene gazons vervangen en er ontstond een parkachtig landschap met boomgroepen en verrassende doorkijkjes. Zelfs vee mocht er grazen.

De kunst van het ontwerpen

Tuinkunst is een toegepaste kunst. De ontwerper levert een product 'op bestelling', waarbij zijn kunde in dienst staat van zijn opdrachtgever, maar zijn artistieke identiteit bewaard blijft. Tuinkunst is zeer complex. Kennis van ruimtelijke vormgeving, plantkunde, aanleg en onderhoud en een flinke portie creativiteit en verbeeldingskracht zijn minimale vereisten. Alle boven genoemde factoren bij elkaar kunnen niet op tegen de inzet van persoonlijke visie, originaliteit en inspiratie van de ontwerper.

Welke tuinen als kunst beschouwd kunnen worden, is moeilijk te zeggen. Maar het doel te definiëren, het verrijken van het buitenleven, is eenvoudig. En dat bereiken is al een kunst op zichzelf.

Linkerpagina:
Door J.G. Michael getekende
plattegrond van Beeckestijn uit 1772.

Vlnr: Bloemenwaaier.
Eikencirkel.
Zon en maan.

thema
tuinen als
kunstvorm